

В статье представлены подходы к изучению исследовательских способностей в структуре научной одаренности личности. При помощи предложенной программы анализируются психологические особенности проявления исследовательских способностей у школьников юношеского возраста. Материал будет полезным для практических психологов с целью идентификации научно одаренных школьников в естественной и физико-математических сферах.

Ключевые слова: исследовательские способности, диагностика, научная одаренность.

In the article, going is presented near the study of research capabilities in the structure of scientific gift of personality. Through the offered program the psychological features of display of research capabilities are analyzed for the schoolboys of youth age. Material will profit for practical psychologists with the purpose of authentication of the scientifically gifted schoolboys in natural and physics and mathematic spheres.

Keywords: research capabilities, diagnostics, scientific gift.

Балухтіна В.В.

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТА ДО ЗДІЙСНЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті подано методичні рекомендації з оптимізації комунікативного розвитку студентів – майбутніх педагогів.

Ключові слова: комунікативний розвиток, комунікативні вміння і навички, педагогічна і міжособистісна взаємодія.

Постановка проблеми. Головною вимогою, що ставиться до студентів педагогічного профілю як представників професій типу «людина-людина», є наявність у них вміння спілкуватися, комунікативних вмінь та навичок. Це передбачає опанування студентами у процесі навчально-професійної підготовки вміння налагоджувати комунікативний контакт з іншою людиною, оволодіння емпатійним ставленням до співрозмовника; високий рівень розвитку вербальних і невербальних вмінь, здатності до саморефлексії, конструювання стратегії та тактики міжособистісного спілкування в конкретній комунікативній ситуації, конструктивне вирішення проблеми на підставі вже відомих студенту знань, вмінь та навичок і, зрештою, забезпечення міжособистісного взаєморозуміння. Тим часом психодіагностичне обстеження студентів – майбутніх педагогів дало незадовільні результати щодо їх комунікативно-професійної готовності, що й зумовило потребу застосування оптимізаційних заходів з психокорекції і вдосконалення їх комунікативних

вмінь та навичок, високий розвиток яких є неодмінною умовою успішної діяльності професіонала педагогічного фаху.

Виклад основного матеріалу. Метою розвивальної роботи стала передусім розробка спеціальної програми «Комунікативна готовність студента до здійснення педагогічної діяльності», спрямованої на розвиток низки комунікативних вмінь та навичок студентів. У цій програмі особливу увагу ми звернули на такі її складові:

- *мотиваційну*: розвиток мотивації ефективного спілкування, досягнення взаєморозуміння; розвиток усвідомлення самого себе як представника педагогічного фаху і суб'єкта педагогічної взаємодії; розвиток ціннісних орієнтацій майбутнього педагога (настановлень, ідеалів, етичних норм, педагогічної спрямованості, морально-комунікативних якостей тощо);
- *особистісну*: розвиток прагнення до постійного комунікативного вдосконалення упродовж реалізації навчально-фахових завдань; формування особистісних якостей морально-комунікативного спрямування; психокорекція комунікативної спрямованості: на своє «Я», на спілкування чи на справу;
- *комунікативну*: психокорекція і розвиток наявних комунікативних знань, вмінь та навичок: вміння застосовувати у комунікації вербальні та невербальні засоби, вміння говорити і вміння активно слухати під час розмови; розвиток вмінь соціальної перцепції; вдосконалення інтерактивних вмінь: вміння налагоджувати комунікативний контакт, вміння розв'язувати конфлікти і уникати їх, здатності до ефективної педагогічної взаємодії та досягнення взаєморозуміння.

Підґрунтям у створенні такої програми стали загальнонаукові підходи та принципи здійснення професійної діяльності, активні методи психологічного впливу під час роботи у групі з урахуванням індивідуальних особливостей кожного студента, залученого до участі в тренінгових заняттях. У процесі дослідження ми дійшли висновку про доцільність використання специфічних форм подання комунікативних знань, що давали б змогу якомога більше пов'язати матеріал з реальністю, з реальними ситуаціями взаємодії і набути нових відомостей про соціальні ролі та моделі поведінки, що забезпечувало б можливість для успішного застосування набутих знань та вмінь у різних ситуаціях майбутньої педагогічної діяльності.

У плані реалізації заходів для оптимізації розвитку комунікативно-педагогічних вмінь студентів ми провели **7-ми занять** по одній годині кожне. На заняттях застосовувалися такі тренінгові заходи: *міні-лекції* для мотивування і поглибленого ознайомлення з особливостями педагогічної комунікації, *бесіди* та *дискусію* для з'ясування суперечливої сутності способів подолання конфліктів взаємодії у системах «вчитель – учні» та «вчитель – батьки» і вирішення проблемних ситуацій, *психотехнічні вправи* та *рольові ігри* для тренування комунікативних вмінь, *обговорення результатів* тренінгових занять тощо.

Ці заходи охоплювали три етапи: ознайомлювально-організаційний, особистісний та комунікативний.

I етап – *ознайомлювально-організаційний*, метою якого було ознайомлення учасників міні-тренінгу з правилами роботи та поведінки у групі, створення психологічно комфортної атмосфери для саморозкриття і реалізації комунікативного потенціалу, встановлення суб'єкт-суб'єктних, психологічно рівноправних, взаємин і налагодження співпраці між психологом-консультантом і учасниками тренінгу. На цьому етапі застосовувалися такі методи: бесіда, дискусія, психогімнастичні вправи для релаксації, рефлексія процесу роботи і т.п.

II етап – *особистісний*, що мав на меті розвиток особистості суб'єкта педагогічної взаємодії, усвідомлення потреби цілеспрямованих змін у свідомості та поведінці студента щодо підвищення ефективності комунікативної діяльності для успішного розв'язання майбутніх фахових завдань, визначення шляхів особистісного самовдосконалення, розвиток емпатії та рефлексії. Застосовувалися такі основні методи: міні-лекція, бесіда, психотехнічні вправи, аналіз і вирішення педагогічно-комунікативних ситуацій для зміцнення світоглядних засад і розвитку педагогічно важливих рис студента в ході педагогічного спілкування, поглиблене ознайомлення з етичними нормами міжособистісної взаємодії.

III етап – *комунікативний*, спрямований на підвищення розвитку комунікативної компетентності – відповідних знань, вмінь та навичок учасників міні-тренінгу. Основні методи, що використовувалися на цьому етапі: міні-лекції, бесіда, дискусія, психотехнічні вправи, ігри з моделювання різних педагогічних ситуацій, обговорення результатів. Особлива увага приділялася опрацюванню технік говоріння й активного слухання, організації педагогічної комунікації та тренуванню комунікативних вмінь, вдосконаленню здатності спілкуватися з позицій різних соціальних ролей, вміння досягати взаєморозуміння у взаємодії.

Ознайомлювально-організаційний етап охоплює одне заняття, присвячене інформуванню студентів про правила роботи та поведінки у групі.

Відтак, мета **першого** заняття – ознайомлення з правилами роботи і поведінки в групі, формулювання завдань тренінгових занять, обмін міркуваннями з приводу способів і засобів досягнення спільної мети. При цьому процедура знайомства має викликати інтерес до особистості того, з ким знайомляться учасники тренінгу. Однією з форм знайомства є така: кожен зі студентів по черзі виходить наперед, називає своє ім'я, розповідає про свої уподобання, перелічує ті свої риси, які сприяють або заважають взаємодії [6].

Для встановлення більш тісного емоційного контакту між учасниками, поглибленого знайомства з особистістю один одного можна використати і таку вправу: «Презентація партнерами один одного» [1]. У процесі виконання цієї вправи учасники психотренінгу мають дізнатися якомога більше про цінності, ідеали, бажання, життєву мету тощо кожного з учасників.

Метою *особистісного етапу* дослідження є, як зазначалося, усвідомлення потреби в цілеспрямованих змінах у свідомості і комунікативній поведінці студента як суб'єкта майбутньої педагогічної взаємодії.

Мета **другого** заняття – з'ясування і розвиток ціннісних орієнтацій (ідеалів, настановлень, цінностей, устремлінь, якостей, етичних норм), світоглядних позицій особистості, аналіз їх прояву в міжособистісній взаємодії.

Силу прагнень учасників тренінгу, за які вони мають «віддати» щось особливо цінне для них, тобто те, що є справжньою цінністю, можна визначити за допомогою вправи «Чарівна крамниця» [2]. До того аналіз особистісних цінностей, рефлексію мотивації своїх вчинків та власного життєвого шляху можна здійснити за допомогою вправи «Джерела і пішаки» [8].

Виконання психологічних вправ треба чергувати з психогімнастичними вправами, забезпечуючи таким чином перехід від розумової діяльності до фізичної, що дає змогу подолати напруження, поліпшує самопочуття.

Мета **третього** заняття – аналіз тих рис, які є важливими для педагогічної діяльності, і тих, які слід змінити; розвиток емпатійного ставлення до іншої людини і досягнення взаєморозуміння; забезпечення рефлексії поведінки.

Для усвідомлення змін, які мають відбутися у свідомості й поведінці суб'єкта спілкування, дослідники – зокрема, Л.А. Пономаренко (2011) – пропонують рефлексивний аналіз тих рис, яких особистість хотіла б позбутися, і тих рис або моделей поведінки, яких вона хотіла б набути і які є важливими для успішного перебігу педагогічно-комунікативної діяльності. Негативні і позитивні риси записуються у два стовпчики й аналізуються [6].

За допомогою вправи «Інтеграція мети», запропонованої Г.Б. Моніною (2005), закріплюються ті моделі поведінки, яких хотілося б особистості набути у процесі спілкування. Однак спочатку треба показувати ті моделі поведінки, яких хотілося б позбутися. Після паузи учасники заняття показують поведінку-замінник. Так закріплюється теоретична модель обраної поведінки на практиці.

Важливим моментом заняття є вдосконалення навичок емпатійного спілкування й досягнення взаєморозуміння шляхом інтерпретації вербальних і невербальних повідомлень і розуміння емоційного стану учасників, а також встановлення зворотного зв'язку між ними. З цією метою спочатку проводиться міні-лекція «Емпатійне спілкування», у процесі якої учасників інформують про види і засоби емпатійного спілкування співбесідника. Отримані знання закріплюються в учасників за допомогою психологічних вправ і гри, що моделює емпатійне спілкування вчителя з учнем під час виниклої проблемної ситуації між ними – приміром, внаслідок невиконання останнім домашнього завдання. Вправа «Анабіоз» [8] так само дає змогу відчувати емоційний стан співрозмовника, його настрій, а також досягти взаєморозуміння на невербальному рівні.

Вдосконалити здатність до невербального взаєморозуміння можна і за допомогою вправи «Дзеркало» [7]. Вправа виконується у парах учасників. При цьому кожний з учасників стає обличчям один до одного. Один учасник робить сповільнені рухи руками, головою, всім тілом. Завдання другого – у точності

копіювати всі рухи свого партнера, бути його «дзеркальним відображенням». Потрібну складність рухів та їхній темп члени групи підбирають самостійно.

Комунікативний етап присвячено навчанню у сфері спілкування – зокрема, розвитку комунікативних (й організаторських) вмінь та навичок як невід'ємної складової компетентності педагога. З цією метою можна використати систему вправ для педагогів-початківців, розроблену на підставі досліджень Ю.П. Азарова, Л.Д. Єршової, В.А. Кан-Каліка, О.О. Леонтьєва й ін.

Мета **четвертого** заняття – практичне оволодіння елементами педагогічної комунікації, вдосконалення найпростіших комунікативних вмінь та навичок, здатності до управління ініціативою у взаємодії. Тренінгові заняття з педагогічного спілкування варто розпочинати з розвитку найпростіших комунікативних вмінь та навичок. Слід день у день виробляти відповідні пози, рухи, жести, спеціальний „словник”. З цією метою дослідники – В.А. Кан-Калік, О.О. Леонтьєв – пропонують застосовувати такі вправи:

- *Вправління у розвитку найпростіших комунікативних навичок* (ситуації придумують й учасники тренінгових занять у різних психолого-педагогічних вимірах; у ролі учнів – так само учасники міні-тренінгу).

Інструкція. Увійдіть в уявний клас і привітайтеся з учнями; зайдіть до класу і приверніть до себе увагу без мовленнєвого спілкування – засобами міміки, пантоміміки, очей. Зверніться до учня, використовуючи різні операційні засоби: прохання, вимогу, попередження, похвалу, гумор, запитання, наказ, побажання, натяк і т.п. Необхідно знайти не тільки потрібні інтонації, а й пластику міміко-пантомімічного інтонування, правильне положення тіла (при цьому треба слідкувати за станом м'язів і за потреби знімати м'язове напруження). Знайдіть виграшні рішення в неочікуваних ситуаціях (ви заходите до класу – лунає сміх).

- *Управління ініціативою у спілкуванні.*

Інструкція. Ви ведете з кимось розмову. Ваш співрозмовник – лідер контакту, ви – пасивний учасник розмови – підтакуєте, подаєте репліки тощо. Спробуйте перехопити ініціативу, лідерство (це вдається не відразу).

Почніть імпровізоване пояснення нового матеріалу з тим самим виразом обличчя й емоційністю, ніби ви в цей момент пояснюєте класу; розмовляючи з класом, не спускайте очей з бешкетників.

Мета **п'ятого** заняття – практичне опанування елементів педагогічної комунікації: вдосконалення вміння адекватно реагувати на конфліктну ситуацію, визначення шляхів продуктивного розв'язання (чи уникання) конфліктів. Доцільно перед заняттям провести міні-лекцію з інформуванням слухачів про типи реагування в конфліктній ситуації та конструктивні шляхи її розв'язання, а також бесіду з приводу конфліктних особистостей і способів взаємодії з ними.

Для вивчення ставлення учасників міні-тренінгу до конфліктів варто провести дискусію на тему: «Чи потрібні в житті конфлікти?», в якій одні учасники наводять аргументи про доцільність конфліктів у спілкуванні, а інші обстоюють думку про недопустимість виникнення конфліктів у взаємодії [6]. У підсумку слід дійти спільної думки щодо ролі конфліктів у спілкуванні.

Можливі такі способи реагування у конфлікті під час педагогічної взаємодії:

Інструкція. Ви входите в клас, де у вас вчора був конфлікт. Спробуйте знайти правильну систему спілкування. Поговоріть з учнем, який завинив. Під час розмови примусьте себе не дивитись в очі співбесіднику (це у край важко). Постарайтесь усвідомити, в які моменти розмови вам особливо хочеться поглянути на нього. Варіант: увесь час дивіться в очі співбесіднику і зверніть увагу, коли вам особливо хочеться відвести погляд.

У кожному класі у вчителя є симпатичні й несимпатичні йому учні. Поставте собі завдання: під час уроку, класної години, будь-якого іншого спілкування з класом вступати в контакт виключно (переважно) з „несимпатичними”. Коли ви навчитесь контактувати з ними так само вільно і природно, як і з рештою учнів, ускладнюйте завдання: попросіть свого колегу прийти на ваш урок і спробувати зрозуміти з вашої поведінки, хто з учнів вам особливо симпатичний / несимпатичний (він не повинен зуміти це визначити).

Тренувати вміння виходу з конфліктної ситуації можна і за допомогою гри «Розмова по телефону», під час проведення якої учасники тренінгової групи навмисне провокують конфліктну поведінку один одного, імітуючи розмову по телефону, і засвоюють способи вибачення у конфліктній ситуації.

Результати вправління обов’язково обговорюються учасниками заняття з урахуванням вражень кожного з них.

Мета **шостого** заняття – практичне вдосконалення невербальних засобів спілкування. У зв’язку з цим доцільно передусім провести міні-лекцію з аналізом різних засобів невербального спілкування.

- *Розвиток міміки і пантоміміки.*

Інструкція. Заняття проводяться вдома перед дзеркалом: відтворюйте радість, гнів, сміх, іронію, здивування, хвилювання, обурення тощо. Віднайдіть педагогічно доцільні форми передачі цих почуттів у різних ситуаціях; по кілька разів програйте кожну комунікативну ситуацію.

- *Комунікативне жестикулювання і розвиток семантичних рухів.*

Важливе значення у спілкуванні має жест. До речі, в буденному і діловому спілкуванні за характером жестикуляції нерідко судять про людину, про її культуру, вміння керувати собою, бути приємною у спілкуванні з людьми. Різкі чи невинувато грубі жести відштовхують від співбесідника і, навпаки, стриманість і водночас виразність жестикуляції формують інтерес і повагу до нього, надають йому ваги, значущості. Особливу роль жестикулювання відіграє в педагогічному спілкуванні. Точність рухів і жестів вельми важлива для вчителя, надто коли вони виступають як семантичні рухи, як-от: „зупинися”, „так”, „ні”, „йди геть”, „прошу вас”, „тихіше”. Ці рухи нерідко повністю замінюють слова.

Прослідкуйте за своїм жестикулюванням. Зверніть увагу на такі моменти:

- Якою мірою ви використовуєте жест у процесі спілкування?
- Чи немає у вас за певних обставин надмірної жестикуляції?
- Чи не зловживаєте ви однією і тією самою групою жестів?
- Чи не переслідують вас жести-паразити (потирання долоней, почухування

перенісся та ін.).

Знайдіть мімічні, пантомімічні й рухові засоби для передачі таких вимог: „сідайте”, „увага”, „тихо”, „йди сюди” тощо.

Відвідайте уроки своїх колег і простежте за їхніми жестами та мімікою. Спробуйте подумки переказати словами кожний жест і описати вираз обличчя свого колеги, а вдома перед дзеркалом відтворіть по кілька разів педагогічно доцільні з них. До цього своєрідного самовиховання можна залучити рідних або знайомих для створення можливості оцінити свої дії та досвід нібито з боку.

-Техніка інтонування.

Ставиться завдання вимовити з різними відтінками залежно від педагогічної ситуації такі фрази: „Хто черговий?”, „Йдіть сюди”, „Чи виконали ви завдання? ”, „Проху уваги”, „Так”, „Ні” і т.п. [5].

Завершуватися заняття має рефлексією результатів вправління з урахуванням вражень кожного учасника.

Мета **сьомого** заняття – розвиток вербальних засобів педагогічного спілкування. На початку заняття стисло окреслюються особливості мовленнєвого спілкування, дається інформація про прийоми активного слухання, яке з необхідністю супроводжує діалогічну педагогічну взаємодію.

- Вправління у відтворенні стисло діалогу. Учасники діляться на пари, в яких один – вчитель, другий – учень. Ведучий дає їм теми для діалогу на п’ять хвилин, потім вони міняються ролями. Ускладнений варіант – ведучий дає вступне завдання, розраховане на непідготовлений вплив вчителя.

- Домовленнєве і мовленнєве спілкування. При організації процесу спілкування, що включає домовленнєві і мовленнєві стадії: орієнтування в комунікативній ситуації, вибір об’єкта і з’ясування його особливостей, повертання до себе уваги, власне вербальне і невербальне спілкування, зворотний зв’язок, – важливо відпрацьовувати кожну зі стадій окремо.

Інструкція. Зайдіть до класу, зорієнтуйтеся в комунікативній обстановці: спробуйте згадати попередню атмосферу спілкування, зосередьте на собі увагу класу, огляньте уважно клас, ніби готуючи кожного до спілкування, і починайте безпосередній мовленнєвий вплив.

Безпосередньо перед початком уроку проведіть комунікативне налаштування: згадайте клас, свою систему спілкування з ним, особливості взаємин з окремими учнями. Якщо почуття комунікативної налаштованості і готовності до спілкування не з’являється, повторіть вправу, поглиблюючи свої відчуття про наступне спілкування з класом [5].

Особлива увага на занятті має приділятися правильній побудові речень, вживанню різних мовленнєвих засобів, а також емоційній виразності мовлення.

Завершується заняття обговоренням результатів діяльності студентів.

Крім того, виконання тієї чи іншої вправи (гри) має супроводжуватися проведенням психогімнастичних процедур, які дають змогу зняти тривожність, емоційне напруження, розслабитися, збагатитися позитивними емоціями, сприяють встановленню довірливого та щирого ставлення учасників один до одного. Розв’язанню цих завдань сприяють, зокрема, такі вправи: «Оживлення

приємних спогадів», «Передавання енергії» [5]. Забезпеченню організації та згуртованості групи, динаміки міжособистісних відносин, рефлексії групового процесу сприяє виконання вправи «Створення образу групи» [1].

Тим часом у результаті дослідження встановлено позитивні зміни у показниках, зафіксованих у студентів на початку дослідження і після реалізації в ньому експериментальної програми з оптимізації розвитку комунікативних вмінь.

У підсумку викладу запропонованих у міні-тренінгу заходів щодо комунікативного розвитку студента ми дійшли **висновку**, що у процесі навчання спілкуванню майбутньому вчителю особливо важливо опанувати соціально-перцептивне вміння правильно моделювати мотиваційну структуру особистості учня і його особливості загалом, тобто емоційний стан, рівень уваги, ступінь фізичної і розумової втоми, мотиви вчинків, а також оволодіти здатністю за зовнішніми ознаками бачити внутрішній зміст людини. Така здатність притаманна більшою чи меншою мірою всім людям безвідносно до їхнього віку чи професії, але вона може бути значно розвинена завдяки психологічним знанням про зовнішність (міміку, пантоміміку) і поведінку людини, які є джерелом соціально-перцептивної інформації про її емоційний стан, ставлення до самої себе і свого оточення. Адекватності сприймання і розуміння іншого сприяє відповідне вправлення у поводженні в різних ситуаціях, а також послуговування стереотипами, що представляють сукупний соціальний досвід.

Література

1. Большаков В.Ю. Психотренинг: Социодинамика. Игры. Упражнения. – СПб.: Служба Доверия, 1994. – 316 с.
2. Вачков И.В. Основы технологии группового тренинга: Учебное пособие. – М.: Изд-во «Ось-89», 1999. – 176 с.
3. Корніяка О.М. Розвиток комунікативної компетентності фахівця: традиції та інновації // Психолінгвістика: Зб. наук. праць ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди”. – Переяслав-Хмельницький: ФОП Лукашевич О.М., 2012. – Вип. 11. – С. 55-66.
4. Мони́на Г.Б., Лютова-Робертс Е.К. Коммуникативный тренинг (педагоги, психологи, родители). – СПб.: Речь, 2005. – 224 с.
5. Овчарова Р.В. Практическая психология в начальной школе. – М.: ТЦ «Сфера», 1998. – С. 178.
6. Пономаренко Л.А. Соціально-психологічні особливості формування комунікативної культури майбутніх психологів в умовах гуманізації вищої школи: Дис. ... канд. психол. наук. – Луганськ, 2011. – 221 с.
7. Стишенок И.В. Тренинг уверенности в себе: развитие и реализация новых возможностей. – СПб.: Речь, 2006. – 240 с.
8. Цзен Н.В., Пахомов Ю В. Психотренинг: игры и упражнения. – М.: «Класс», 1999. – 272 с.

В статье представлены методические рекомендации относительно оптимизации коммуникативного развития студентов – будущих педагогов.

Ключевые слова: коммуникативное развитие, коммуникативные умения и навыки, педагогическое и межличностное взаимодействие.

On the basis of the psychological research, methodical recommendations concerning optimization of communicative development of pedagogical students are represented in this article.

Key words: communicative development, communicative abilities and habits, pedagogical and interpersonal interaction.

Берещук О.М.

ЗАРОДЖЕННЯ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ В УНІВЕРСИТЕТІ СВЯТОГО ВОЛОДИМИРА У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ

Дане дослідження присвячене відновленню картини зародження психофізіологічних ідей на підґрунті розвитку експериментальної фізіології нервової системи в одному з провідних наукових центрів України ХІХ ст. - Київському Університеті св. Володимира.

Ключові слова: психофізіологія, експериментальна фізіологія, історія науки, психічні явища, головний мозок.

Реконструкція історії психофізіології в Україні становить важливе завдання вітчизняної науки, адже дане питання залишається до сьогодні вкрай малодослідженим. Поодинокі розвідки історико-аналітичного характеру присвячені розвитку або фізіологічних, або окремо психологічних наук на терені наукового простору України і є здебільшого застарілими [4,5,6,12,14]. Жоден з науковців не ставив перед собою мети дослідити історичний шлях становлення та розвитку саме психофізіологічного знання в Україні.

Окреслена проблема отримала свій розвиток у низці попередніх робіт автора, що мали на меті виокремити її зпоміж інших у вітчизняній історіографії, встановити методологічні аспекти подальших наукових пошуків, розкрити особливості наукових передумов виникнення психофізіології в Україні [1, 2]. Дане дослідження присвячене відновленню картини зародження психофізіологічних ідей в одному з провідних наукових центрів України ХІХ ст. - Київському Університеті св. Володимира.

Зародження психофізіологічних ідей в Україні нерозривно пов'язане зі становленням та розвитком базових дисциплін, коеволюційні вектори яких, обумовили виникнення самої психофізіології як самостійної науки у ХХ столітті. Розвиток міждисциплінарного наукового середовища, в якому відбувалося формування первинних наукових знань з біології психічного, у другій половині